

RAINER MARIA RILKE
Malte Laurids Brigge'nin Notları

Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge

İletişim Yayınları 2411 • Dünya Edebiyatı 232

ISBN-13: 978-975-05-2122-5

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Kıvanç Koçak, Emre Bayın

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Paul Klee, "Mucizeyi Sunuş", 1916

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Oben Üçke

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

RAINER MARIA RILKE

Malte Laurids Brigge'nin Notları

*Die Aufzeichnungen
des Malte Laurids Brigge*

ÇEVİREN Gürsel Aytaç

RAINER MARIA RILKE 4 Aralık 1875'te, o dönem Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içinde yer alan Bohemya'nın başkenti Prag'da doğdu. Tam adı René Karl Wilhelm Johann Josef Maria Rilke'dir. Demiryollarında memur bir baba ve Praglı zengin bir aileye mensup bir annenin çocuğuydu; çift, Rilke 9 yaşındayken boşandı. Rilke'nin mutsuz bir çocukluk ve ilköğrenlik geçirmesinde bu boşanma kadar 1886-1891 yılları arasında ailesinin zoruyla gittiği askerî okullar da etken oldu. Hastalığı nedeniyle askerî okulu bırakarak, üniversite sınavlarına hazırlanmaya başladı. 1895'te sınavı kazandı, bir yıl boyunca Prag ve Münih'te edebiyat, sanat tarihi ve felsefe eğitimi gördü. İlk şiirlerini bu dönemde yayımladı. 1897'de entelektüel çevrenin önde gelen isimlerinden Lou Andreas-Salomé ile aşk yaşamaya başladı. Onunla Berlin, Floransa, Moskova, St. Petersburg seyahatlerine çıktı. Salomé, üç yıl kadar süren ilişkilerinden sonra da Rilke'nin en büyük sırdaşı olarak kalmaya devam etti. Yaptığı bu geziler Rilke'yi çok etkiledi, şiirinin temalarını oluşturmada yapıtaşı oldu.

1901'de heykeltıraş Clara Westhoff ile evlendi, bir kızları oldu. Rilke, 1902 yılında evi terk ederek Paris'e gitti. Evliliği kâğıt üstünde devam etse de sona ermişti. Rodin ve Paul Cézanne ile dostluğunu geliştiren ve ikisinden de çok etkilenen Rilke, yeni bir şiir ve yazı anlayışına kavuştu. Paris günlerinde çeşitli şiir kitaplarının yanı sıra tek romanı olan ve ciddi otobiyografik öğeler taşıyan *Malte Laurids Brigge'nin Notları'nı* (1910) kaleme aldı, Rodin üzerine bir deneme yazdı (*Auguste Rodin*, 1903). Bir süre İspanya'nın güneyindeki Ronda şehrinde yaşayan Rilke, Ekim 1911-Mayıs 1912 tarihleri arasında Trieste yakınlarındaki Duino Kalesi'nde kaldı. Ünlü eseri *Duino Ağtaları'nın* ilk müsveddelerini burada kaleme aldı.

Birinci Dünya Savaşı başlarken Almanya'da olan Rilke, istemesine rağmen Paris'e dönemedi. Savaşın büyük bölümünde Münih'te yaşadı. 1916'da Viyana'da askere çağrılrsa da nüfuzlu dostları sayesinde kısa süre sonra sivil hayata döndü.

Şubat 1922'de yoğun bir çalışma sonucu kaleme almaya başladığı *Duino Ağtaları'nı* bitiren Rilke, 1923'ten itibaren artan sağlık sorunları nedeniyle Montreux civarındaki Territet'de bir sanatoryumda kalmaya başladı. 1925 yılının büyük kısmını Paris'te geçirdi, bir yandan da çalışmalarını sürdürdü. Sağlığı hızla kötüleşen Rilke, lösemi teşhisi konulmasından kısa bir süre sonra, 29 Aralık 1926'da İsviçre-Montreux'deki Valmont Sanatoryumu'nda öldü.

20. yüzyıl şiirinin en önde gelen isimlerinden olan Rilke adeta "şiir için yaşayan" bir şair olarak birçok esere imza attı. Eserlerinden başlıcaları şunlardır: *Leben und Lieder* (Yaşam ve Şiirler, 1894), *İmgeler Kitabı* (1902), *Dua Saatleri Kitabı* (1905), *Neue Gedichte* (Yeni Şiirler, 1907), *Duino Ağtaları* (1923), *Orpheus'a Soneler* (1923), *Genç Bir Şaire Mektuplar* (1929).

11 Eylül, Toullier Caddesi

Demek insanlar buraya yaşamak için geliyorlar; doğrusu, ben burada ölünür diye düşünürdüm. Dışarıdaydım. Gördüm: Hastaneler. Sendeleyen ve düşen bir insan gördüm. Millet etrafını sardı, gerisini anlamama gerek yoktu. Hamile bir kadın gördüm. Yüksek, sıcak bir duvar boyunca kendini güçlkle sürüklüyor, hâlâ orada olduğundan emin olmak için zaman zaman duvarı elliyordu. Evet, hâlâ oradaydı. Arkasında? Haritamda aradım: *Maison d'Accouchement*.¹ İyi. Kadını burada doğurtacaklar – bunu becerebilirler. Devamla, Saint-Jacques Caddesi, kubbeli büyük bir bina. Harita, Val-de-grâce, *Hôpital militaire*² diyor. Aslında bunu bilmesem de olurdu ama bilmenin de zararı yok. Sokak her yandan kokmaya başladı. Ayırt edilebildiği kadarıyla iyodoform, patates kızartmasının yağı, korku kokuyordu. Yazın bütün şehirler kocar. Sonra gözünün önüne perde inmiş gi-

1 Doğumevi.

2 Askerî hastane.

bi tuhaf bir ev gördüm, haritada bulunmuyordu ama kapısının üstünde hâlâ okunabilen yazıyla *Asyle de nuit*³ yazıyordu. Girişin yanında fiyatlar vardı. Okudum. Pahalı değildi.

Peki, başka? Duran bir çocuk arabasında bir çocuk: Tombuldu, yeşilimtıraktı ve alnında belirgin bir yara vardı. Besbelli iyileşiyordu ve acıımıyordu. Çocuk uyuyordu, ağzı açıktı, iyodoform, kızarmış patates ve korku soluyordu. Böyleydi işte. Esas mesele hayatta olmaktı. Esas mesele buydu.

Pencere açıkken uyumaktan nasıl da vazgeçemiyorum. Trolleybüsler çanlarını çalarak odamdan geçiyorlar hızla. Otomobiller üstümden geçiyorlar. Bir kapı çarpılıyor. Bir yerlerde bir cam zangırdarak aşağıya iniyor, kocaman kırıklarının gülüşünü, keskin parçacıklarının kıkırdamasını işitiyorum. Sonra ansızın öbür taraftan, binanın içinden boğuk, içeri hapsedilmiş bir gürültü. Biri merdivenleri çıkıyor. Geliyor, durmadan geliyor. Geldi, çoktandır geldi, geçiyor. Sonra yine sokak. Bir kız ciyak ciyak bağırıyor: *Ah tois-toi, je ne veux plus.*⁴ Trolleybüs büsbütün kudurmuş gibi bu tarafa yaklaşıyor, geçiyor, her şeyin üstünden geçiyor. Birisi bağırıyor. İnsanlar yürüyorlar, birbirlerini geçiyorlar. Bir köpek havlıyor. Nasıl bir ferahlama: Bir köpek. Sabaha karşı bir horoz bile ötüyor, bu, sınırsız bir hoşluk. Sonra ansızın uykuya dalıyorum.

Bunlar gürültüler. Ama burada daha korkunç bir şey var: Sessizlik. Sanırım büyük yangınlarda bazen böyle bir anda son derece gergin bir an olur, fiskiyele susar, itfaiyeciler artık tırmanmaz, hiç kimse kımıldamaz. Yukarıdan kara bir pervaz sessizce iner ve arkasında ateşlerin yükseldiği yüksek bir duvar da eğilir, sessizce. Her şey durur ve kalkık omuz-

3 Gece sığınağı.

4 Ah, kapa çeneni, yeter artık.

larla, yüzlerin gözlerin üstündeki kısmı kırışık biçimde beklenir o feci darbe. Buradaki sessizlik böyle.

Görmeyi öğreniyorum. Nedenini bilmiyorum, her şey içime işliyor ve eskiden her zaman bittiği yerde durmuyor. Bilmediğim bir iç dünyam var. Şimdi her şey oraya gidiyor. Orada neler olduğunu bilmiyorum.

Bugün bir mektup yazdım, o sırada fark ettim, ancak üç haftadan beri buradayım. Üç hafta başka bir yerde, diyelim köyde olsa, bir gün gibi olabilirdi, burada ise yıllar gibi. Artık hiç mektup yazmak da istemiyorum. Değişmekte olduğumu ne diye birine söyleyeyim ki? Değişirken, eski ben olarak kalmıyorum ve şimdiye kadarkinden biraz başkayım, dolayısıyla tanıdığım kimse olmadığı ortada. Ve yabancılara, beni tanımayan insanlara mümkün değil yazamam.

Daha önce söylemiş miydim? Görmeyi öğreniyorum. Evet, başlıyorum. Henüz iyi gitmiyor. Ama vaktimi iyi kullanacağım. Mesela ne kadar çok çehre olduğunun bilincine hiç varmamıştım. Bir sürü insan var ama çok daha fazla çehre var, çünkü her bir insanda birden çok var. Öyle insanlar var ki, bir çehreyi yıllarca kullanıyorlar, o zaman bu, doğal olarak yıpranıyor, kirleniyor, kat kat oluyor, seyahatte kullanılan bir eldiven gibi bollaşıyor. Onlar tutumlu, basit insanlardır; değiştirmezler, bir kere bile temizletmezler. Zaten yeterince iyiymiş, bunu iddia ederler, aksini de onlara kim kanıtlayabilir ki? Yine de sorulabilir, birden fazla çehreleri olduğuna göre, öbürleriyle ne yapıyorlar? Saklıyorlar. Çocukları kullansınmış. Ama köpeklerinin de bunlarla dışarı çıktıkları oluyor. Niçin olmasın ki? Çehre çehredir.

Başka insanlar şaşılabilir çabuklukta çehrelerini birbiri ardından değiştirip eskitiyorlar. Önce, bunları sanki her zaman taşıyacaktırlar gibi sanıyorlar ama kırk yaşına gelir

gelmez sonuncusuna sıra geliyor. Bunun doğal olarak trajik bir yanı var. Çehrelerini korumaya alışmamışlardır, sonuncu çehreleri daha sadece sekiz günlükken delik deşiktir, birçok yeri kâğıt gibi incelmıştır ve zamanla başka bir şey olan alt tabaka ortaya çıkar ve onlar bununla dolaşırlar.

Ama o kadın, o kadın: Bütünüyle kendi içine dalmıştı; ellerine doğru öne eğilmiş. Notre-Dame-des Champs Caddesi'nin köşesinde. Onu görünce yavaş yürümeye başladım. Fakir insanlar düşüncelere dalmışlarsa onları rahatsız etmemek gerekir. Belki aradıklarımı bulurlar.

Cadde fazla boştu, boşluğu usandıırıyordu ve oradan buradan ayaklarımın altından adımlarımı çekiyordu, tahta ayakkabı giymişim gibi. Kadın ürktü ve dalgınlığından silkindi, çabukça, şiddetle, öyle ki, çehresi iki elinde kaldı. Bu çehreyi orada dururken görebiliyordum, o oyuk biçimini. Bu ellere sabitlenip ve onlardan neyin koptuğuna bakmamak bana anlatılmaz gayrete mal oldu. Bir çehreyi içerden görmek beni ürktüyordu ama çıplak yaralı, çehresiz kafa karşında çok daha fazla korktum.

Korkuyorum. İnsan bir kez korktu mu, buna karşı bir şeyler yapmalı. Burada hasta olmak çok çirkin olur ve eğer birinin aklına beni *Hotel-Dieu*'ye⁵ götürmek gelirse orada ölüm kesinlikle. Bu otel hoş bir oteldir, pek rağbet edilir. Paris Katedrali'nin cephesi, oradaki boş meydana son derece hızla geçen bir sürü araçtan birinin altında kalma korkusu olmadan seyredilemez. Bunlar, durmadan çan çalan küçük otobüslerdir ve eğer önemsiz bir fani doğrudan doğruya Tanrı'nın oteline ulaşmayı istemeyi aklına koymuşsa Sagan Dükkü'nün bile dizginlere asılması gerekir. Ölmek üzere olanlar inatçıdır ve eğer Madam Legrand, Martyrs Caddesi'ndeki eskici dükkânından Cité'nin belli bir meydanına arabayla geli-

5 Tanrı'nın Otelı – e.n.

yorsa bütün Paris durakalır. Bu şeytani küçük arabaların son derece kışkırtıcı buzlu camdan pencereleri olduğunu, bunların arkasında yaşanan en muhteşem can çekişmelerin tasavvur edilebileceğini, bunun için bir kapıcının hayal gücünün bile yeterli olduğunu belirtmek gerek. Daha geniş bir hayal gücüne sahip olup başka yönlere de saptırılırsa, tahminler sınır tanımaz olur. Ama üstü açık faytonların gelişini de gördüm, üstleri katlanarak açılmış, bildik bir ücret karşılığı giden kiralık faytonlar: Ölüm saati için iki frank.

Bu şahane otel çok eskidir, daha Kral Clovis zamanında burada birkaç yatakta ölmüştü. Şimdi ise 559 yatakta ölüyorlar: Doğal olarak fabrikasyon. Böylesi aşırı üretimde bireysel ölüm pek iyi uygulanmıyor, zaten önemli olan da bu değil. Önemli olan yığın. Günümüzde iyi düzenlenmiş bir ölüm için kim bir şeyler verir ki? Hiç kimse. Hatta gücü yetebilecek zenginler bile yavaş yavaş adam sendeci ve ilgisiz oluyorlar; kendine ait bir ölüm arzusu gitgide seyrekleşiyor. Biraz daha geçsin, bu arzu kendine ait bir hayat arzusu kadar seyrek olur. Tanrım, her şey hazır. İnsan geliyor, bir hayat buluyor, tamam, sadece bu hayatı üstüne geçirmek kalıyor. Gitmek istiyor ya da buna zorlanıyor: Zahmet yok: *Voilà votre mort, monsieur.*⁶ Rastgele ölüyor; sahip olunan hastalıktan ölüyor (çünkü hastalıklar bilindiğinden bu yana, çeşitli ölümcül sonuçların insana değil, o hastalıklara ait olduğu da biliniyor; hastanın yapacak bir şeyi yok adeta).

Seve seve ve doktorlarla hemşirelere büyük minnettarlıkla ölünen sanatoryumlarda, o kurumlarda beklenen ölümlerden biriyle ölünür; istenen budur. Ama insan evinde ölmeye, iyi çevrelerin o kibar ölümü seçmesi doğaldır, aynı şekilde birinci sınıf bir defnedilme ve bunun bir dizi harika gelenegi başlar. Yoksullar böyle bir evin önünde durup doyası-

6 İşte ölümünüz, beyefendi.

ya seyrederek. Onların ölümü doğal olarak sıradandır, bütün zahmetlerden azade. Kendilerine şöyle böyle uygun bir ölüm bulunca sevinirler. Çok bol olabilir bu: Her zaman biraz daha büyünür. Ama göğsün üstünü kapatmazsa ya da boğazı sıkarsa, işte o zaman fenadır.

Şimdi artık hiç kimsenin bulunmadığı evimizi düşününce, eskiden durumun başka olması gerektiğini sanıyorum. Eskiden insanın, ölümü bir meyvenin çekirdeği gibi içinde taşıdığını biliyorlardı (belki de bunu seziyorlardı). Çocukların içindeki küçüktü, büyüklerininki büyük. Kadınlarınki kucaklarında, erkeklerinki göğüslerinde. Buna sahiptiler ve bu, insana acayip bir asalet ve sakin bir gurur verirdi.

Büyükbabam yaşlı mabeyinci Brigge'nin de ölümü içinde taşıdığı görülürdü. Üstelik öyle bir taneydi ki: İki ay uzunluğunda ve öyle sesli ki, binanın önünden bile duyulurdu.

Uzun, eski malikane, bu ölüm için fazla küçüktü, ilaveler inşa etmek gerekiyor gibiydi, çünkü mabeyincinin bedeni gün geçtikçe büyüyor ve kendisi durmadan bir odadan öbürüne taşınmak istiyor, gün henüz bitmemişken artık yatmadığı oda kalmayınca korkunç derecede öfkeleniyordu. O zaman hep çevresinde bulunan bütün bir uşak, hizmetçi kız ve köpek sürüsüyle birlikte merdivenlerden yukarı çıkıyor ve malikane kâhyasının ardından, merhum annesinin yirmi üç yıl önce bıraktığı halde duran ve başka hiç kimsenin ayak basmasına izin verilmeyen ölüm odasına gidiyordu. Şimdi bütün kafile içeri dalyordu. Perdeler açılıyordu ve bir yaz ikindisinin heybetli ışığı ürkek, korkmuş eşyaların tümünü gözden geçiriyor, örtüsü kaldırılmış aynalardan acemice dönüyordu. İnsanlar da aynı şeyi yapıyorlardı. İçlerinde hizmetçi kızlar vardı, meraktan ellerini nereye koyacaklarını bilemeyen; her şeye hayran hayran bakan genç uşaklar ve şimdi şans eseri içinde buldukları bu kilitli oda hakkında

kendilerine anlatılan şeyleri hatırlamaya çalışarak etrafta dolaşan orta yaşlı hizmetkârlar.

Ama her şeyden önce köpeklere, içinde her şeyin koktuğu bir mekânda olmak son derece kışkırtıcı geliyordu. O iri, zayıf Rus tazıları koltukların arkasında meşgulce oraya buraya koşuşturuyorlar, odayı sallanan uzun dans adımlarıyla arşınıyorlar, armaların üzerilerindeki köpekler gibi iki ayak üstünde doğruluyor, ince pençelerini beyaz altın pencere pervazlarına dayayıp sivri, gergin ve geri çekilmiş alınlarıyla sağa sola, avluya bakıyorlardı. Küçük, eldiven sarısı porsuk köpekleri⁷ sanki her şey yerli yerindeymiş gibi, pencere kıyısındaki geniş ipek kanepede oturuyor ve diken tüylü, somurtkan görünüşlü bir av köpeği ayakları yaldızlı, üzerinde Sevr fincanlarının sallandığı boyalı masanın kenarında sırtını kaşıyordu.

Evet, cansız, uykuya dalmış eşya için korkunç bir zamandı bu. Herhangi bir aceleci elin beceriksizce açtığı kitaplardan gül yapraklarının yere düştüğü, çiğnendiği oluyordu; küçük, narin nesnelere el atılıyor ve kırıldıktan sonra hemen yerine konuyor, bazı gizlenmiş şeyler de perdelerin altına sokuluyor ya da şöminenin yaldızlı korkuluğunun arkasına atılıyordu. Zaman zaman da bir şeyler düşüyor, halıya düşüp örtülüyor, sert taş zemine çınlayarak düşüyor ama orada burada parçalanıyor, hızla zıplıyor ya da neredeyse sessizce kırılıyordu, çünkü bu şeyler, şımartılmış halleriyle hiçbir düşüşü hazmetmiyorlardı.

Bütün bunların, bu özenle korunmuş odadaki zarar ziyan bolluğunu çağırان şeyin nedenini sormak herhangi bir kimşenin aklına gelmiş olsaydı, o zaman bir tek cevap verilirdi: Ölüm.

Mabeyinci Christoph Detlev Brigg'e'nin Ulsgaard'da ölümü. Çünkü döşemenin orta yerinde, koyu mavi üniforması-

7 Dachshund: Dakhund. İlk kez Almanya'da porsuk avı için yetiştirildiğinden "porsuk köpeği" de denilmektedir – e.n.

nın dışına taşmış vaziyette yatıyor ve kımlıdamıyordu. Kocaman, yabancı, artık kimsenin tanımadığı yüzünde gözleri kapanmıştı: O, artık olup biteni görmüyordu. Önce yatağa taşımaya çalışmışlardı ama direnmişti, çünkü yataklardan nefret ediyordu, hastalığının arttığı o ilk gecelerden beri. Üstelik yukarıdaki yatağın da fazla küçük olduğu anlaşılmıştı; dolayısıyla onu halının üstüne böyle yatırmaktan başka çare yoktu, çünkü aşağıyı da istememişti.

Şimdi öylece yatıyordu ve ölmüş olduğu düşünülebilirdi. Hava yavaş yavaş kararmaya başladığında köpekler birbiri ardından kapı aralığından çıkmışlardı, yalnızca o sert tüylü, somurtkan yüzlü köpek efendisinin yanında duruyordu ve o geniş, tüylü ön patilerinden biri Christoph Detlev'in büyük, kurşuni elinin üzerinde duruyordu. Hizmetçilerin de şimdi çoğu dışarıda, odadan daha aydınlık olan beyaz koridorda duruyordu; henüz içerde kalanlarsa ara sıra gizlice ortadaki büyük, kararar yığına bakıyor ve bunun artık çürümüş bir şeyin üzerindeki büyük bir elbiseden başka bir şey olmasını diliyorlardı.

Ama hâlâ bir şey vardı. Bu, daha yedi hafta önce hiç kimsenin tanımadığı bir sestir: Çünkü bu, mabeyincinin sesi değildi. Sesin sahibi Christoph Detlev değildi, Christoph Detlev'in ölümüydü.

Christoph Detlev'in ölümü şimdi günlerdir, günlerdir Ulsgaard'da yaşıyor ve herkesle konuşuyor ve istiyordu. Taşınmayı istiyor, mavi odayı istiyor, küçük misafir odasını istiyor, büyük salonu istiyordu. Köpekleri istiyor, gülünmesini, konuşulmasını, oynanmasını, sessiz durulmasını ve hepsini birlikte istiyordu. Dostları görmeyi, kadınları, ölmüşleri istiyordu ve kendisinin de ölmesini istiyordu: İstiyordu. İstiyor ve bağıyordu.

Çünkü gece olunca ve çok çok yorgun hizmetlilerden nöbeti olmayanlar uykuya dalmaya çalıştıklarında Christoph

Detlev'in ölümü bağıyor, inliyordu, öyle uzun ve aralıksız kükrüyordu ki, önce onunla birlikte uluyan ve yatmaya cesaret edemeyen köpekler sustular ve o ince, titreyen bacakları üzerinde durarak korktular. Ve köydeki gümüş Dani marka yaz gecesinde kükrediğini duyanlar fırtınadaymış gibi ayaklandılar, giyindiler ve bir şey söylemeden fenerlerin çevresinde oturdular, bitinceye kadar. Ve doğurmak üzere olan kadınlar en uçtaki odalara yatırılıp en kalın yorganlarla örtüldüler; ama o sesi yine de işitiyorlardı, sanki kendi bedenlerindeymiş gibi ve ayağa kalkabilmek için yalvarıyorlardı, bembeyaz ve uzaktan geliyorlar, solgun yüzleriyle öbürlerinin yanına oturuyorlardı. Ve bu dönemde buzağlayan ineklerse çaresiz ve içe kapanık olurlardı ve birinin ölü yavrusu, hiç gelmek istemediğinden bütün bağırsaklarıyla birlikte gövdesinden çıkarıldı. Ve hepsi günlük işlerini kötü yapıp ve gündüz, gecedен ürktükleri için ve pek az uyumaktan ve zorla kalkmaktan hiçbir şeyi düşünemeyecek kadar bitkin olduklarından samanı içeriye taşımayı unutuyorlardı. Ve Pazar günleri o beyaz, sakın kiliseye gittiklerinde ise artık Ulsgaard'da hiç efendi olmasın diye dua ediyorlardı: Çünkü bu, korkunç bir efendiydi. Ve hepsinin düşündüğü ve duasını yaptığı ne varsa, bunları kürsüdeki rahip yüksek sesle haykırıyordu, çünkü onun da artık gecesi kalmamıştı ve Tanrı'yı kavrayamıyordu. Ve bunu, bütün gece cınlayan bir rakibe, bütün metalini kullansa bile sesini bastıramadığı korkunç bir rakibe çatmış olan çan da söylüyordu. Evet, bunu hepsi söylüyordu ve genç insanlar arasında biri vardı ki o, rüyasında konağa gittiğini ve muhterem efendiyi gübre çatalıyla öldürdüğünü görmüştü ve ahali öyle öfkeli, öyle bitkin, öyle kıskırtılmıştı ki, o genç rüyasını anlatırken hepsi kulak kesilmiş dinliyor, onun böyle bir şeyi başaracak güçte olup olmadığını hiç düşünmüyorlardı. Bütün bölgede halk böyle hissediyor ve böyle konuşuyordu, oysa mabeyinciye daha birkaç hafta

önce seviyor ve haline acıyorlardı. Ama böyle konuşmalarına rağmen hiçbir şey değişmiyordu. Ulsgaard'da oturan Christoph Detlev'in ölümü aceleye gelmiyordu. O, on haftalığına gelmişti ve orada kaldı. Bu süre içinde de bir zamanlar Christoph Detlev Brigge'nin hiç olmadığı kadar efendi oldu, sonradan ve her zaman zalim denilecek bir kral gibiydi.

Bu herhangi bir sıksa/hidropik adamın ölümü değildi; bu, mabeyincinin bütün hayatı boyunca içinde taşıdığı ve beslediği kötü, prenslere layık ölümüydü. Sakin günlerinde bile bırakmadığı her türlü gurur, irade ve egemenlik gücü, onun ölümüne, şimdi Ulsgaard'da oturan ve bunları harcayan ölümüne nüfuz etmişti.

Mabeyinci Brigge, kendisinden bundan farklı bir ölümle ölmesini isteyen birine ne gözle bakardı acaba? O, kendi güç ölümüyle öldü.

Ve gördüğüm ya da anlatılan başka kişileri düşününce de: Hep aynı şey. Her birinin kendi ölümü oldu. Ölümü zırhlarının altında bir esir gibi taşıyan bu adamlar; çok yaşlanmış ve ufalmış, sonra da muazzam bir yatakta bir sahnede gibi bütün ailenin, hizmetçilerin ve köpeklerin önünde asil ve saygınca öbür tarafa giden o kadınlar. Hatta çocukların, çok küçüklerin bile herhangi bir çocuk ölümü yoktu; kendilerini tutarak şu an oldukları ya da gelecekte olacakları hale göre ölüyorlardı.

Ve kadınlar hamileyken ve ayakta dururken, o zarif elleri o kocaman karınlarının üzerinde kendiliğinden dururken, nasıl hüünlü bir güzellikleri vardı, karınlarında iki meyve taşıyorlarken: Bir çocuk ve bir ölüm. Bütünöyle boşalmış yüzlerindeki o yoğun, neredeyse besleyici gülümseme, zaman zaman ikisinin birlikte büyüdüğünü düşünmelerinden ileri gelmiyor muydu?